

В. ПАНАСЮК,

академік НАН України,
директор Фізико-механічного інституту
ім. Г. В. Карпенка НАН України

Сьогоднішні Загальні збори НАН України проходять у знаменний період — у рік 10-ї річниці незалежності Української держави. Ця дата зобов'язує нас — співробітників Академії, а також працівників державних структур — проаналізувати всі здобутки і прорахунки у розбудові держави, зокрема у розвитку економіки, науки, культури, освіти тощо.

Якщо уважно вдивитися в реалії сьогодення, то образно можна сказати так: «Острів економічного процвітання України поки що в тумані». До нього Україна як незалежна держава може доплисти, але тільки удвох — Держава з наукою! Без такого єднання, поодинці, потонуть усі! Як же ми «пливли» впродовж цих десяти років?

Не можна сказати, що держава байдуже ставилася до науки, а НАН України не робила жертвних зусиль, щоб виконати свої статутні завдання перед державою, народом. Про це свідчить, зокрема, й сьогоднішня доповідь президента НАНУ. Але є й чимало такого, що не може не насторожувати. Ось приклад. Прийнято всі необхідні постанови на найвищому рівні щодо збільшення асигнувань на науку, підвищення окладів працівникам Академії з 1 лютого ц.р. Це дуже важлива акція з боку держави, спрямована на збереження наукового потенціалу країни. Ми вдячні за неї. Але врахуймо інфляцію гривні щодо долара, і вийде, що «радість з сумом обнімаються»!

У цій важкій ситуації академічні установи все-таки працюють, зберігаючи свій фаховий потенціал, отримують результати високого рівня, утверджують українську науку у світовому науковому співтоваристві, а також розв'язують важливі прикладні проблеми розвитку нашої економіки.

Водночас доводиться долати чимало труднощів на шляху впровадження наукових розробок у практику, адже наша українська промислова сфера до них ставиться досить стримано. Не секрет, що немає належної зацікавленості з боку промисловості у використанні науково-технологічних результатів. Це зумовлюється не тільки труднощами економічного характеру, а й (і це, на мій погляд, головне) відсутністю належної стратегії в державних пріоритетах, законодавчої бази для підтримки науково-технічного прогресу, спрямованого на технологічне оновлення наших виробництв, формування нових виробничо-технологічних структур з використанням досягнень науки і техніки.

Тим часом, здавалося б, для всіх очевидно, що впровадження досягнень науки у практику — чи не найважливіша передумова економічного розвитку держави. Тож постає запитання: чому досі Рада з науково-технічного прогресу при Президентіві України жодного разу не розглянула цього питання і не прийняла відповідної ухвали? Чому Спілка промисловців і підприємців України на своїх з'їздах обговорює найрізноманітніші питання (не заперечую їхньої важливості), однак навіть не згадує про реалізацію науково-технічного прогресу. Не йдеться про нього і у виступі Президента України.

Наступне питання стосується поповнення науки молодими спеціалістами.

В НАН України нині зосереджена значна частина фахового науково-технічного та гуманітарного потенціалу країни. Але придивимося до нього уважніше, і у нас обов'язково виникне запитання: а де ж у цьому потенціалі молодь? Це дуже болючий аспект. «Потужне омолодження Академії є найголовнішою проблемою», — говорив Б. Є. Патон ще у 1998 р. А тепер погляньте на те, як розв'язана ця проблема сьогодні. Практично справа тупцює на місці. А це загрожує самому існуванню науки. Якщо в ній не буде достатньої кількості молоді, то з ким пливтимемо вперед?

Не можна сказати, що в державі, зокрема в НАН України, нічого не робиться в цьому напрямі. Існують стипендії і премії, конкурси для молодих науковців. Проте цього замало. На мій погляд, треба створити сприятливий економічно-побутовий клімат для заохочення молоді. Наукова праця має стати престижною. Без цього не відбудеться помітних зрушень у розвитку вітчизняної науки, не активізується науковий прогрес.

Водночас світовий досвід свідчить, що реальну незалежність і безпеку мають лише ті країни, які спроможні створювати та ефективно використовувати нові знання, де інноваційний шлях розвитку є стратегічним пріоритетом державної політики, зокрема в галузі науки, освіти та науково-технічного прогресу. Так має бути і у нас! Але скажіть, хто на регіональному рівні дбає про це? Хто з високих державних посадовців контролює цей прогрес?

Складається враження, що нині реалізація науково-технічного прогресу в Україні не є пріоритетним завданням. Хочеться думати, що це не так, але належних імпульсів для інтенсифікації НТП в Україні ще немає. Ситуацію необхідно терміново виправляти. Інакше до «острова економічного благополуччя» можна не доплисти.

Розгляну ще одну проблему. Відомо, в якому загрозливому становищі опинилася наша вітчизняна промисловість, зокрема енергетика, у зв'язку із старінням устаткування. Значна частина об'єктів, що експлуатуються вже тривалий час, вичерпала свій розрахунковий ресурс щодо надійності роботи. Постає запитання: що робити далі? Експлуатувати їх до повного руйнування чи зупиняти?

Національна академія наук за особистої ініціативи її президента Б. Є. Патона працює над розв'язанням згаданих проблем, намагається сформулювати загальноукраїнські, а також регіональні програми робіт для конкретних об'єктів тривалої експлуатації (мости, енергетичне устаткування, залізничний транспорт, хімічна промисловість) з метою визначення їхнього залишкового ресурсу. Але ця робота просувається повільно. Науковцям потрібна підтримка з боку міністерств та інших державних структур як у центрі, так і в регіонах. Необхідно, щоб керівники промислових об'єднань, а також Рада з НТП при Президентові України теж сказали з цього приводу своє слово.

Водночас науковці мають докласти максимум зусиль для виконання Указу Президента України від 9 лютого ц.р. «Про заходи щодо підвищення рівня захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру». Необхідно надати державного статусу Міжвідомчій раді з координації фундаментальних досліджень, створеній при Президії.

Я не вперше виступаю на Загальних зборах НАН України. І щоразу намагаюся запропонувати певні заходи для поліпшення роботи в Академії (і, можливо, в державі), виходячи з реальної практики діяльності інституту, яким керую, та в межах розуміння

мною тих процесів, які відбуваються у державі. Знаю, що Президія НАН України після Загальних зборів опрацьовує певні заходи на виконання пропозицій, які надійшли від промовців. Але чомусь про виконання цих заходів потім ніхто не доповідає. Мені здається, що необхідно ввести в практику Загальних зборів НАН України інформування про виконання пропозицій, висунутих на попередніх зборах.

Пропоную схвалити роботу Президії НАН України за звітний період.